

DAG HEEDE

Lektor ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet

FRA “EN RIGTIG PIGE” TIL “EN GRAVID MAND” TRANSPERSONER OG REPRODUKTION: DEN SIDSTE GRÆNSE?¹

FROM “A REAL GIRL” TO “A PREGNANT MAN” | *This article counterposes the memoirs of a Danish transwoman, Lili Elbe, from the beginning of last century and an American transman, Thomas Beatie, from 2008. Elbe (1882-1931) changed sex in 1930 and hoped to complete her transition by becoming pregnant. A year later, however, she died. Beatie changed sex but wanted a child with his infertile female partner. He decided to stop his hormone treatments, get artificial insemination and carry a child, becoming the world’s first “pregnant man”. The two cases are documented in memoirs that both display longings for essence and purity and a fear of monstrosity and contamination. This essay discusses how genre and transsexuality work together to produce new notions of reproduction and naturalness.*

KEYWORDS | *reproduction, transgender, transsexuality, transreproduction, genre, autobiography*

“Så snart en genre melder sin ankomst, må man således respektere en norm, man må ikke overskride en grænselinje, man må ikke risikere urenhed, anomali eller monstrøsitet”.² (Derrida 57)

I 1930-1931 underkastede den danske maler Einar Wegener (1882-1931) sig en række kønskorrigerende operationer og transitionerede til Lili Elbe. Den sidste operation sigtede ifølge Elbe på at gøre hende i stand til at føde børn, hvad der for hende var det afgørende bevis på, at hun var en rigtig kvinde, og at “manden” i hende var død. Hun skulle ideelt set både “genfødes” som kvinde og selv føde. I stedet døde³ hun, men efterlod sig i 1931 verdenshistoriens første “transtekst”, memoirerne *Fra Mand til Kvinde*, hvis oprindelige titel var: “Hvorledes Lili blev til en rigtig Pige” (Meyer

1 Tak til K&Ks anonyme fagfællebedømmer og til Sabine Meyer for nyttige kommentarer.

2 “Thus, as soon as genre announces itself, one must respect a norm, one must not cross a line of demarcation, one must not risk impurity, anomaly, or monstrosity”.

3 Dødsårsagen fremgår ikke entydigt af Elbes memoirer. Den danske udgave angiver en medfødt nyresygdom, den tyske udgave beretter om hjertelammelse. Det er vanskeligt at forestille sig, at de mange operationer, Elbe gennemgik i sit sidste leveår, ikke har forbindelse med hendes død. Jævnfør også note 14.

2011). Teksten, som byggede på en tysk original (manuskriptet er udarbejdet af en tysk forfatteren), udkom i udvidet og ændret form i Tyskland i 1932 og året efter i engelsk oversættelse. Elbes memoirer har spillet en central rolle som “transbibel” op gennem det tyvende århundrede (Hausman: 142).⁴

Trekvart århundrede senere blev transmanden Thomas Beatie gravid og fødte et barn, som han beskrev i sine memoirer, *Labor of Love*. Begivenheden udløste intet mindre end en medietsunami (Currah).⁵ Beatie havde bevaret sine oprindelige reproduktive organer, og efter en periode uden indtag af mandlige kønshormoner blev han insemineret med donorsæd. Senere fødte han i henholdsvis 2009 og 2010 yderligere to børn. *Labor of Love* beretter om Beaties ulykkelige barndom på Hawaii, hans opvækst som pige præget af en voldelig fader og en elsket, idealiseret moder, der begik selvmord, mens datteren var teenager, hans kønsskifte, ægteskab og ikke mindst ukonventionelle graviditet og fødsel. Til slut berøres den intense mediedækning, hans historie afstedkom.

Reproduktion og heteroseksualitet – eller kommer børnene med storken?

At entydigt knytte reproduktion til heteroseksualitet må i det enogtyvende århundrede svare til at hævde, at børn kommer med storken. Queerteoretisk forskning har i over et årti problematiseret en “naturnødvendig” kobling mellem heteroseksualitet og forplantning, og mange biologiseringsmyter er blevet dekonstrueret allerede af den tidlige queerteori (jævnfør f.eks. Warner og Kulick). Man får ikke børn gennem “heteroseksualitet”, men ved at en sædcelle og en ægcelle forenes, og dette kan naturligvis foregå ved hjælp af, i eller uden for kroppe af forskellige eller samme køn. Regnbuefamilier, lesbisk inseminering, rugemødre, in vitro-reproduktion og transkønnet forplantning er en række fænomener af nyere dato, der blot antyder mangfoldigheden og “af-heteroseksualiseringen” – tør jeg antyde: “transbiologiseringen” – af reproduktion. Nok så mange heteronormative banaliseringer og forvrængninger⁶ kan ikke maskere, at biologi ikke altid allerede er “heteroseksuel”.

Konkrete transpraksisser omkring reproduktion, f.eks. nedfrysning af sæd før transkvinders transition (Sutter et al.), nedfrysning af æg og/eller æggestokke ved transmænds kønsskifte (Van den Broecke et al.), brug af kunstig inseminering, rugemødre og adoption samt transpersoners organdonationer i forbindelse med

4 Om de komplekse sprog-, udgivelses- og forfatterforhold jævnfør Heede, *Lili: en projektionssyta*, Meyer, “Mit dem Puppenwagen in die normative Weiblichkeit” og Meyer, “Divine Interventions”.

5 Currah opsummerer den generelle reaktion i blogsfæren: “[...] nyheden blev mødt med vantro, nysgerrighed, afsky, vrede, ligegyldighed, og, mindre hyppigt, begejstring” (330).

6 Antropologen Don Kulick fremfører et kosteligt eksempel fra en svensk populærvidenskabelig fremstilling med sminkede ægceller og aggressive sædceller, der bryder med selve naturvidenskabens love for at oprette illusionen om forplantning som en symbolsk “oversættelse” af et fysisk møde mellem en mand og en kvinde. For at undgå “lesbisk” symbolik er samtlige sædceller gengivet som “minimænd”, skønt halvdelen af dem logisk måtte fremstilles som “kvinder”, idet det som bekendt er sædcellens kromosomer (X eller Y), der definerer barnets køn (XX eller XY) (Kulick).

kønsskifte (hvor især unge transmænds reproduktive organer er efterspurgt) rejser nye etiske spørgsmål. Bliver transkvinders kønsidentitet udfordret, hvis de donerer sæd til deres partner og således bliver (biologiske) “fædre” (Sutter et al.)? Opfattes nedfrosset sæd som en trussel mod den nuværende kønsidentitet? Indgår tanker om fertilitet og reproduktion i beslutningsprocessen omkring kønsskifte? Har transpersoner samme reproduktive rettigheder som alle andre, eller har denne gruppe en særlig “pris” at betale, når de undergår kønskorrigerende behandling i modsætning til f.eks. cancerpatienter i den forplantningsdygtige alder, der rutinemæssigt tilbydes sæd- eller æggedfrysning før kemoterapi eller strålebehandling (Sutter). Har transpersoner per definition fravalgt forplantning, og er transpersoner som gruppe dårlige forældre, således som debatten omkring f.eks. sammekønnede par og børn i årtier har kredset om?

Den yderste grænse?

Visse transfobiske strømninger i 1970’er-feminismen var stærkt kritiske over for især transkvinder, som betragtedes som et patriarkalsk teknokratis villige håndlangere, på en gang mål og midler. Netop transkvinders manglende menstruation gjorde dem angiveligt til det ultimative fallokratis redskaber, mande-skabte “han-hunner” (“she-males”), der kunne tilbyde sex uden risiko for graviditet (Raymond 117). En anderledes, fremtidig, mindre paranoid og teknologiforskrækket feminisme vil måske kunne fortolke og forstå transreproduktion som en “løfterig monstrøsitet” (Haraway).

Reproduktion fremstår i 2012 som den yderste grænse for kønnets teknologiske manipulerbarhed, der endnu ikke kan overskrides ved hjælp af kønskorrigerende operationer. Den medicinske teknologi er på nuværende tidspunkt ikke i stand til at gøre transkvinder gravide eller skabe fertile transmænd. Måske er netop reproduktion symbolsk overlejret med betydning, for det synes at være den afgørende forskel mellem transkvinder og (visse) biokvinder på den ene side, og transmænd og (visse) biomænd på den anden.⁷

Transforplantning udgør måske også af den grund en symbolsk krigszone, hvor der udkæmpes semiotiske slag omkring teknologi, krop og køn. Transpersoners reproduktion udfordrer på grundlæggende vis herskende verdensbilleder og menneskeforståelser i krydsfeltet mellem maskinstormeri, teknologiforskrækkelse og patriarkatskrise og befinder sig i hjertet af grænsedragningskampe mellem menneskelighed og monstrøsitet, humanitet og en måske allerede eksisterende, men ikke desto mindre for nogle dybt skræmmende “posthumanitet”. Overskridelse af “naturloven” om tokønnet forplantning aktiverer blandt andet forestillinger om klodens undergang, sådan som sodomi og senere homoseksualitet i tidligere tider gjorde det.

7 Ikke alle biomænd og biokvinder er naturligvis fertile, men fertiliteten synes at spille ind i deres kønslige selvforståelse; især ufrugtbare mænd synes at betragte manglende forplantningsevne som en udfordring af deres maskulinitet og kønsidentitet (jævnfør Ingram et al.).

To transbiografier

Denne artikel vil undersøge forhold mellem køn, identitet, fertilitet, reproduktion og genre i Elbes og Beaties tekster, der udviser en klar kiasmisk⁸ konstellation: en transkvinde, der dør for at kunne reproducere over for en transmand, der giver liv og overlever. For Elbe i 1931 synes reproduktion og femininitet entydigt knyttet sammen, for Beatie i 2008 er forholdet mere komplekst, men det midlertidige ophør af testosteronindtaget, menstruationens genindtræden og graviditeten beskrives – til dels indirekte – som en trussel mod hans maskulinitet.

De to tekster forhandler grænsedragninger for køn, biologi og fantasi. Viser de to historier, at det biologiske køn trods alt “sejrer” over det sociale, eller kræver de to cases radikalt nye forståelsesrammer omkring krop, køn og forplantning? I en transhistorisk optik kan de to tekster ses som kronologiske, geografiske og tematiske ekstremer: en af verdenshistoriens første⁹ transkvinders mislykkede reproduktion i mellemkrigstidens Tyskland og en amerikansk transmands vellykkede graviditet via sæddonation i det nye årtusind i Oregon. Men begge stræber efter renhed, essentialisme og (hyper)konventionalitet som frelsende kategorier i formidlingen af erfaringer, der kan opfattes som forurenende, foruroligende og monstrøse. Formelle og genremæssige klicheer synes i begge tekster som måder at bringe “det uhyrlige” ind i det forståeliges horisont.

Således bliver (potentielle) transgressioner søgt integreret i normen gennem overdreven lydighed mod – og underkastelse under – genrelove. De to tekster dyrker (illusionen om) ublandede genrer, når køn blandes, og underkaster sig på overdreven og radikalt ikkesubversiv vis “la loi du genre” (Derrida), netop der hvor “kønsløven” overskrides.¹⁰ De to transbiografiers strategi er måske en ultimativ apologi for overskridelsen, en bestræbelse, der vidner om paradoksale og modstridende ønsker om på en gang anerkendelse af transpersonen og drømme om usynlighed og almindelighed? Teksternes ultimative begær søger at individualisere og antropomorficere den potentielt monstrøse overskridelse, at sætte et ansigt på uhyrligheden, at give monsteret stemme og menneskelig form gennem genremæssig hyperkonventionalitet, ultrakonservative kønsstereotyper og rigid heteronormativitet. “Monsteret” og “fænomenet” italesættes som figurationer, der igen og igen besværges, benægtes og udgrænses, smertepunkter, der kun glimtvis ekspliciteres, men som på underliggende og grundlæggende vis determinerer de tekstlige strategier og kønsperformativer.

8 Kiasmen er naturligvis som retorisk figur i sig selv en udpræget “trans”-trope. Tak til Sam Kimball for denne pointe.

9 For en diskussion af den fetichistiske karakter af Lili-historiens “førsthed” jævnfør Heede 2012.

10 Det franske begreb “genre” henviser både til genre og køn, en dobbelthed, Derrida selv betoner (74).

Hvordan Lili blev en rigtig pige

Lili Elbes memoirer *Fra Mand til Kvinde* er en højst iscenesat beretning med en række stærke læserstyrende udsagn, “konstative performativer”,¹¹ der er forholdsvis typiske for om ikke “den” transbiografiske genre¹² som sådan, så i hvert fald mange transtekster. Der forebygges en række mulige fortolkninger og konklusioner gennem en autoritær insisteren på lukkede læsemuligheder. Lili er en kvinde, Andreas (Andreas Sparre er det fiktive navn for Einar Wegener) er en mand, Andreas er ikke homoseksuel, Lili er ikke et “fænomen”, Andreas’ krop rummer to radikalt forskellige, heteroseksuelle væsener, der intet har med hinanden at gøre, men har hver sit “fuldkomment sunde og normale Følelsesliv” (37).¹³ “Det forlanger jeg, at Du skal tro”, siger Andreas til sin mandlige, “kernesunde” og heteroseksuelle ven, Niels (“et brillant Stykke Mandfolk” (...) af ren nordisk Race” (34) og oven i købet jurist), og dette udsagn fungerer i høj grad også som insisterende læserhenvendelse.

Således er en central retorisk strategi at antyde og i samme bevægelse benægte og besværg afvigende og ifølge teksten forkastelige forståelsesmuligheder, herunder homoseksualiteten (36, 37-8, 57, 64; Heede 2003), umoralen (herunder skilsmisser) (12), feminismen (Hoyer 68-9), og monsterkategorien, som hele tiden spøger og til slut eksplicit italesættes og benægtes gennem citeringen af en dansk læges ændrede holdning til sit “emne”:

“Da jeg første Gang saa Dem, troede jeg, at De var et ulykkeligt, beklagelsesværdigt og degenereret Menneske. Men nu, efter at jeg i nogen Tid har iagttaget Dem, er jeg kommet til det Resultat, at De er en sund og livskraftig Kvinde” (168).

Lægens “resultat” anviser den intenderede ideelle læserposition. Teksten peger gennem dette citat på, hvordan den ønsker at læses og forstås, og hvad man skal konkludere ud fra den.

Lilis udvikling beskriver en fødsels-, modnings- og udviklingsproces fra nyfødt til ung pige til mulig kønsmodning. Lægen fjerner kønsorganer og forsøger at

11 Hausmans vigtige iagttagelse: “En vigtig retorisk strategi i transseksuelle selvbiografier er at fremstille argumenter, der modvirker åbne læsninger” (146) medtænker ikke en række væsentlige undtagelser. Således er f.eks. Leslie Feinbergs *Stone Butch Blues* (1993) radikalt åben for fortolkninger og forhandlinger omkring teknologi, køn og identitet, og den indeholder ingen rigide læserstyrende forståelsesrammer. Siden Hausmans bog fra 1995 har transfeltet ændret sig væsentligt: Transteorien er etableret som videnskabeligt felt, og der findes langt flere transbiografier, der også indbyrdes udviser store forskelle.

12 Jeg ønsker ikke at anvende “transbiografien” som totaliserende genrebegreb eller at konkludere om “transpersoner” som en ensartet menneskeklasse. I modsætning til f.eks. Raymonds mange og ofte horrible generaliseringer tilslutter jeg mig Sandy Stones påpegning af, at nogle, ikke alle transpersoner vælger traditionelle kønsroller for de køn, de skifter til (232).

13 Elbe-historiens “skizofreni” adskiller sig radikalt fra en anden central transbiografi, *Christine Jorgensen. A personal autobiography* fra 1967. Denne USA’s og måske verdens mest berømte transkvinde fastholder, at hun altid har været den samme livet igennem: “Skønt mit ydre klart er forandret tror jeg grundlæggende, at jeg er den samme person som i den tidlige del af mit liv – måske roligere, mere åben og helt klart gladere” (Jorgensen 308).

give hende nye, men ud over de teknologiske indgreb (som teksten underspiller, og kun modvilligt – i den tyske udgave – mod slutningen præciserer),¹⁴ er fokus på de metafysiske dimensioner af lægens indgreb: først og fremmest den sjælelige metamorfose. Snarere end tekniker og videnskabsmand er det Dr. Warnekros' (i teksten omtalt med det mere messiansk klingende Dr. Werner Kreutz) evner som "troldmand" og kønsvæsen (og potentiel elsker), teksten sætter i centrum. Lægen vækker kvinden i hende ved at få hendes "nyskabte" hjerte til at skælve for sin beskytter, herre og hersker (109).

Nyt liv og ny ungdom

Et vigtigt element i Andreas' kønsskifte er, at det samtidigt udgør et generations-skifte: Andreas ofrer ikke kun "sit" liv for Lili, kønsskiftet er tillige en fødsel. Andreas går fra at være Gretes¹⁵ ægtemand til i identiteten som Lili at blive hendes datter. Da Grete og Andreas efter transitionen til Lili får deres ægteskab opløst ved kongelig resolution, inviterer Grete og hendes nye mand Lili på besøg og lover, at de begge vil behandle hende som deres datter. Dette opleves som en sejr af Lili: "Hvor lykkelig gør de Ord mig ikke!" (163).

Lilis eksistens er betinget af skønhed og ungdom: "men den Dag, da hun ikke mere er ung og smuk, har hun jo ikke længere nogen Eksistensberettigelse" (55). Kønsskifteoperationen rummer fra første færd et løfte om "et nyt Liv og en ny Ungdom" (17) fra den tyske læges side, og denne ungdom har ligesom det nye køn sæde i de kvindelige kønskirtler, Lili får indopereret fra en 29-årig kvinde ("et Par friske kvindelige Kønskirtler" (17)).¹⁶ Hermed bliver hun væsentligt yngre end de 48 år, Andreas' krop er på dette tidspunkt. Den kønskorrigerende operation er således også del af et forskønnelsesprojekt, et æstetisk arbejde og fremstår faktisk også som en kosmetisk operation,¹⁷ men dette medicinske indgreb fremstilles blot som en forlængelse og forstærkning af en indre somatisk udvikling, der allerede finder sted i Andreas' legeme.

Indgrebet synes således at fremskynde en udvikling, der allerede finder sted næsten uden Andreas' og hans hustrus vidende:

14 De medicinske detaljer og ikke mindst de mange komplikationer er en bemærkelsesværdig udeladelse i Elbes fremstilling. Operationerne er sandsynligvis en indledende kastration i Berlin, penisamputation og ovarieimplantation og endelig muligvis skedekonstruktion i Dresden. Ovarieimplanteringen mislykkes, da kroppen afstøder det fremmede væv. Ellipserne omkring de medicinske komplikationer er en del af de diskursive normaliseringsbestrebelse, for den somatiske "modstand" truer med at sætte spørgsmålstegn ved Lilis kvindelighed og dennes "naturlige", "organiske" fundament.

15 "Grete" er en omskrivning for Gerda Wegener, Einar Wegeners hustru, der var en kendt og succesrig maler. Gerda Wegener synes at have spillet en væsentlig rolle i Einars kønsskifte.

16 At operationen sandsynligvis mislykkedes, udelades som nævnt i teksten.

17 Om den historiske og teknologiske kobling mellem kosmetisk og kønskorrigerende kirurgi jævnfør f.eks. Hausman 49-71.

“Ligesaa lidt bekymrede vi os om den stedse mere fremtrædende Forskel mellem mig og det mystiske Pigebarn, og vi tænkte heller ikke over, at Linierne i mit Legeme langsomt var begyndt at forandre sig” (55).

Det er, som om Andreas’ udvikling til kvinde og dermed fertilitet foregår uafhængigt af medicinsk-teknologiske indgreb, og at lægen blot fuldender og perfektionerer en igangværende proces. Andreas’ vej til fertilitet og kvindelighed kommer også til udtryk i en række “gaadefulde Blødninger” (58), der forløber med regelmæssige mellemrum, en slags mærkelig menstruation.¹⁸

Skabelsen af Lili er ikke blot en ændring af kropslige former (“Mit Bryst formede sig, mine Hofter afrundedes, og alle mine Linier blev blødere og mere kvindelige” (155)), men en veritabel foryngelseskur, som både påkalder fødsel og moderskab. Og måske en latent befrugtning, som hyldesten til lægen, Dr. Werner Kreutz, synes at antyde:

“Og hver Gang, jeg føler, hvorledes dette nye Liv og denne nye Ungdom rører sig i mit Indre, som om jeg paa samme Tid var baade Moder og Barn, saa vender alle mine Tanker sig i grænseløs Taknemlighed mod Dem” (156).

Lægen iscenesættes i en besynderligt incestuøs fantasi som på en gang fader og ægtemand, skaber og befrugter. Lili synes at fødes ud af Andreas’ krop gennem lægens intervention.

Død og fødsel

Den indledende operation, der finder sted i Berlin i maj 1930, beskrives som en død og en (gen)fødsel (Meyer 2011). Operationen ledsages af skrig fra naboværelset, hvor en fødsel finder sted, og både død og fødsel påkaldes af den angste Lili:

“– Hvem er det, der skriger, Søster? Er der én, der er ved at dø? /Sygeplejersken smilede: / – Nej, tværtimod, der er én, som er blevet født det er en ung Frue her ved Siden af, som har faaet sit første Barn, en yndig lille Pige” (83).

Den døde er symbolsk Andreas, der ridderligt ofrer sit liv for den unge pige, der bor i ham og som ikke vil dø. Det nyfødte, førstefødte pigebarn er lig den “nyskabte” Lili, som Grete møder:

18 Hausman understreger, at mange transbiografier fremstiller deres sande køn med udgangspunkt i fysiologiske faktorer, en slags “hermafroditisk” krop, der er i modstrid med den medicinske opfattelse af transseksualitet, der er uden somatisk fundament og udelukkende psykologisk betinget ud fra en forestilling om “socialt køn” (“gender”): “[...] officielle udtalelser fra de medicinske institutioner falder ikke sammen med transseksuelles forståelse og oplevelse af årsagerne og baggrundene for deres konstitution” (139).

“Andreas er død..... ham fandt jeg ikke mere. Men jeg fandt et blegt og yndigt Væsen. Det var Lili og alligevel ikke hende, ikke den Lili, som vi kendte i Paris, men en anden, et helt nyt Væsen” (86: “Lili”-figuren, Andreas i kvindetøj, havde i en årrække været en del af Grete og Andreas’ ægteskab og deres vennekreds).

Dette væsen er “ungpigeagtigt” (86). Grete har medbragt “en henrivende Silkenégligé” (88), der synes at fungere som dåbsskjorte for “en, endnu lidt bleg og forsagt, men grænseløs henrykt, ung Dame i et fint duftende Parisernégligé oprejst i den hvide Sygeseng, støttet af Puderne” (88). Skabelsen af Lili forbindes teksten igennem med en fødsel, og hele bogen kan ses som en slags dåbsattest: “[...] et Skriftemaal fra det første Menneske, der ikke ubevidst var blevet født under en Moders Veer, men fuldt bevidst gennem sine egne Smerter” (177). Kønsskiftet er skriftligt overlejret af biologiseringsretorik med fødslen som hovedtrope.

Lili er nu hunkøn, men endnu ikke kvinde. Hun mangler den ultimative maskuline skabelsesproces for at fuldendes, og det er lægen, Dr. Kreutz, der har denne på en gang livgivende og kønnende egenskab, som Sabine Meyer påpeger:

“Skønt Lili på en gang er både moder og barn, er hun ikke i stand til at gennemgå transformationsperioden alene. I hendes og Gretes forståelse er Werner Kreutz det eneste væsen, der er i stand til at udklække den barnlige nymfe, som foreløbigt hverken er mand eller kvinde”¹⁹ (Meyer 2011: 78).

Dette er ikke det første dåbssceneri, der forbindes med Lili. Den præopererede persona har en længere historie, hvor “Lili” fødes i et transvestitisk sceneri, der går helt tilbage til Wegener-ægteparrets kunstnertilværelse i København. Grete er ved at male et portræt af en skuespillerinde, der bliver forhindret til det sidste modelmøde. I stedet foreslår hun, at Andreas iklædes hendes tøj og “lægger ben til” portrættet. Da hun alligevel når at møde op, begejstres hun over det nye væsen, som hun “døber”:

“Hun maa jo have et Navn [...] skal vi kalde hende *Lili*? [...] Det lyder saa sødt [...] Fra nu af er Du altsaa døbt Lili, husk det! [...] Men synes I ikke, at vi skulde fejre Daaben?” (44-45).

Efter operationen er denne “Spas”, dette “Kunstnerindfald” (45) så blevet alvor, og Lili synes “døbt” for anden gang; dåbsgaven er “en dejlig, brun Pels” (89). Kønningen får karakter af “transfusion”, da hun modtager en fremmed kvindes ovarier, hvilket synes at ændre hele organismen: “Nu har man givet det Blod, der gennemstrømmede Hjertet, og som var en Kvindes Blod, en ny Kraft gennem en fremmed, ung Kvindes friske og sunde Kirtler ...” (120), men det er i høj grad heteroseksualiteten og kærligheden til en mand, lægen, der fuldender processen:

19 “Though mother and child at the same time, Lili is unable to pass through that transformation period on her own. An understanding between her and Grete anticipates Werner Kreutz as the only being able to hatch the childlike nymph that so far is neither man nor woman” (Meyer 2011: 78).

“Hun følte, hvorledes han ved sin afvekslende Mildhed og Myndighed fik enhver kvindelig Streng til at dirre i hende. Kaldte han ikke alle Kvindens Urinstinkter til Live hos hende? Hun følte den Forvandling, der hver Dag fuldbyrdedes i hende. Det var et nyt Liv. Det var en ny Ungdom” (126).

Lægen holdt sit løfte, men det er først og fremmest hans personlighed snarere end hans videnskabelige evner, der befordre skabelsen af dette nye liv.

Dødsattest, dåbsattest, kønsattest

Lilis ønske om moderskab fremstår som den naturlige forlængelse af og kulmination på hendes udvikling fra ung pige til voksen kvinde. Kronologisk situeres det udtalte ønske om moderskab lige efter kapitlet, hvor den gamle beundrer, Claude Lejeune, har friet til hende, men hun endnu ikke tør tage skridtet fuldt ud til ægteskab. Frieriet antyder også, at Lili er for ung, og Lejeune behandler hende nærmest som barnebrud. Atter påkaldes moderskabsrelationer: “Du er jo en voksen Kvinde, og alligevel forekommer Du mig somme Tider som et Barn [...] Du trænger til et Menneske, der baade kan være Moder og Mand for Dig” (171).

Hun ønsker at spørge Dr. Kreutz, som teksten konstruerer som hendes store og egentlige kærlighed, til råds først. Også han konstruerer hende som ingenue: “Nu skal De jo først prøve Deres Vinger. De skal ud i Verden./ Og han havde tilføjet:/ – De skal leve Deres Ungpigeliv” (172). Herefter får Lili en epifanisk erkendelse:

“Først i dette Øjeblik gik det op for hende, at han havde stillet hende paa en Post, som hun ikke turde forlade. Hun lovede sig selv, at intet af det, som han havde nedlagt i hende, skulde gaa til Spilde eller komme til at ligge brak. Alt skulde faa Lov til at spire og bære Frugt” (177).

Dette fører hende frem til hendes sidste bøn: “ – Sig mig, Hr. Professor, tror De, jeg nu er stærk nok til den sidste Operation? Jeg vilde saa gerne kunne faa et lille Barn” (179).²⁰

I den tyske udgave af memoirerne er koblingen mellem reproduktion, Andreas’ død og det ultimative bevis på Lilis køn ganske eksplicit:

20 Hausman læser dette ønske som et maskeret ønske om en vagina og dermed muligheden for at fuldbyrde sit ægteskab ved hjælp af heteroseksuelt samleje: “Der er ingen indikationer i teksten på, at Lili virkelig havde en livmoder, og den diskurs, hun fremlægger omkring moderskab, kan være et dække for det mindre acceptable ønske om samleje” (207). Jeg tilslutter mig denne hypotese, men mener tillige, at den ikkesymbolske læsning af dette ønske er helt i tråd med tekstens generelle kobling af identitet, køn og reproduktion. Lilis drøm om at kunne reproducere ligger i klar forlængelse af tekstens mange døds-, fødsels- og genfødselstematikker. Det er tvivlsomt, om Dr. Warnekros har forestillet sig, at Lili kunne blive gravid, og at han overhovedet har haft dette som mål. I et telefoninterview til *Ekstra Bladet* den 28.2.1931 udelukker han eksplicit denne mulighed: “det er den eneste Vanskelighed, som Lægevidenskaben ikke formaar at overvinde – *ellers* er intet umuligt” (citeret efter Meyer, “Mit dem Puppenwagen in die normative Weiblichkeit” 52).

“Sie sollen meinen Wunsch nach der Mutterschaft, nach dem Kinde, nachfühlen: denn nichts wünsche ich so innig, als zu dokumentieren, dass Andreas völlig in mir überwunden ist, tot ist. Durch ein Kind würde ich mir selbst gegenüber den eindeutigen Wahrheitsbeweis geben können, Weib von Anbeginn gewesen zu sein” (241).²¹

Lilis potentielle graviditet fremstilles i memoirerne i forlængelse af Lejeunes ægteskabstilbud, som hun (i hvert fald midlertidigt) afviser eller udskyder, som kulminationen på hendes transition eller som højdepunktet i beretningen om, “hvordan Lili blev en rigtig pige”. Da hun dør, før hun får lejlighed til at føde det barn, der skulle fungere som det ultimative bevis på Andreas’ død og Lilis kvindelighed, er der kun memoirerne tilbage til at udfylde denne funktion. De er således på en gang dødsattest, dåbsattest og kønsattest, og denne multifunktionalitet lader ordene med en særlig og egenartet intensitet.

Den triviallitterære tekst med dens præg af “en vis letbenet og tøset Filosofi”²²(4) rummer en særegen patos og tragik som et blodigt skrig, der skærer sig gennem dens villet sorgløse og overfladiske stil. Tekstens fascinationskraft ligger paradoksalt nok i dens argumentatoriske “mislykkethed”, ordenes (måske) forgæves, men ekstremt intense bestræbelse på “at virke”. Viljen til køn gennemtrænger på bemærkelsesværdig vis denne diskurs, der som fabelagtig fiasko frister til at læses som camp, hvilket tragikken på den anden side forhindrer. Uberørt af teksten er dog sandsynligvis de færreste læsere.

Den gravide mand

Thomas Beaties historie kom oprindeligt i offentlighedens søgelys, da han selv bragte historien om sin graviditet i det amerikanske homoblad *The Advocate* i marts 2008. Den udløste en mediestorm af international karakter, og ikke mindst fotomateriale af den smilende, højgravide Beatie med fuldskæg fik ikonisk status. Beaties baggrund som datter af en koreansk-filippinsk fader og en amerikansk moder, opvæksten på Hawaii, en kort mediekarriere som skønhedsdronning, kønsskifteoperationen og ikke mindst den efterfølgende graviditet er oplagt mediemateriale, som til fulde udnyttes i memoirerne, *Labor of Love. The story of one man's extraordinary pregnancy*, som udkom i 2008, samme år som datterens fødsel.

Ligesom *Fra Mand til Kvinde* rummer Beaties memoirer elementer af kulturel eksotik (møder mellem øst og vest i Hawaii) og en entydig fordeling af onde (faderen, lillebroderen, mosteren) og gode mennesker (moderen, ekskæresten, hustruen, svigerfaderen) i persongalleriet uden de store mellemregninger, ambivalenser eller

21 “De bør have forståelse for mit ønske om moderskab, om et barn: for der er intet, jeg mere inderligt ønsker end at dokumentere, at Andreas er fuldkommen overvundet i mig, ja, er død. Med et barn ville jeg over for mig selv kunne give det mest entydige sandhedsbevis på, at jeg har været kvinde fra begyndelsen” (min oversættelse).

22 Dette er Lilis selvkaraktistik i et brev til hendes danske ven i Berlin.

komplicerende refleksioner. Og ligesom Lilis bekendelser er Beaties narrativ uden entydig ophavsmand, for skønt han figurerer som forfatter, takkes en Alex Tresniowski i efterskriften som “min forstående og talentfulde medforfatter”²³ (328).

Det er naturligvis umuligt at påvise, i hvilken grad denne person har fungeret som ghostwriter på bogen, mens dens konventionelle og “velsmurte” retorik synes at signalere professionel forfatterhjælp. Beatie har ingen akademisk baggrund og beskriver sig selv som en praktisk person. I modsætning til *Fra Mand til Kvinde* er memoirerne næsten blottet for filosofiske og refleksive passager, og også dens opbygning er langt mindre raffineret end den tysk-danske bogs komplekse spil mellem flerstemmighed, strategisk retardering med tilbageblik placeret netop før “the point of no return”, Andreas’ indledende og ifølge teksten afgørende operation: kastrationen i Berlin (Heede, “At gøre kvinde”).

Labor of Love indledes in medias res med Beaties fødsel og fortæller herefter retrospektivt i kronologisk orden om barndom, ungdom, kønsskifte, ægteskab og graviditet. Slutningen er tilegnet det nyfødte barn. Et muligt smertepunkt er Beaties forhandlinger mellem sin mandlige identitet og sin graviditet, for her afslører teksten nogle af de få antydninger af en grundlæggende konflikt.

Graviditeten beskrives først og fremmest som en praktisk foranstaltning. Beaties hustru, Nancy, har tidligere fået fjernet livmoderen på grund af endometriosis, og da parret hverken ønsker at adoptere eller anvende rugemoder, beslutter Beatie, der har beholdt sine kvindelige reproduktive organer og kun fået fjernet bryster,²⁴ at ophøre med hormonbehandlingerne og genoptage menstruationen. Efter flere forsøg med kunstig insemination og en abort, bliver han gravid, og han føder et normalt barn. Således gøres den onde broders kommentar til aborten til skamme, en kommentar, der som den eneste i teksten ekspliciterer den centrale “monster”-kategori, som teksten gør alt for at bortmane:

“Da min broder, der ikke bakkede os op, hørte om vores tab, sagde han noget, som jeg aldrig vil være i stand til at tilgive ham for: “Det var da godt, det skete. Gad vide, hvad slags uhyre det var blevet”²⁵ (226).

Familiebånd og alternative familier spiller en stor rolle i teksten. Beaties voldelige fader og lillebroder dæmoniseres næsten konsekvent gennem memoirerne, og forholdet til dem synes aldrig at stabiliseres. Nancys familiebaggrund er en afgrund af forsømmethed, seksuelt misbrug fra en stedfaders side, selvmordsforsøg, voldelige kærester og teenagegraviditeter, men hun forsones delvis med sin fortid gennem

23 “my compassionate and talented cowriter” (328).

24 Det er en forholdsvis udbredt praksis blandt transmænd at beholde de primære kvindelige kønsorganer (Currah 331). Typisk vil klitoris gennem påvirkninger af mandlige kønshormoner vokse til en såkaldt “dicklit”. Mange foretrækker dette organ, der stadig har nerveforbindelser, frem for en kunstig penis.

25 “Shortly after learning about our loss, my unsupportive brother Anthony said something I will never be able to forgive him for: “It’s a good thing that happened. Who knows what kind of monster it would have been” (226).

erkendelsen af, at hendes biologiske fader ikke var moderens mand, men en tidligere husven, som med glæde påtager sig det nyopdagede faderskab og efterfølgende fremstilles som også den ideelle bedstefader i skarp kontrast til Beaties fader, der hverken accepterer datterens kønsskifte, ægteskab eller graviditet.

At tage maskulinitetstab som en mand

Beatie beskriver de fysiske virkninger af de afbrudte testosteronbehandlinger, bl.a. reduktionen af muskelmasse i den krop, han har brugt mange år på at perfektionere, samt angsten for et eventuelt maskulinitetstab. Disse fremstilles som udfordringer, Beatie “tager som en mand”:

“Det var i sidste ende i orden at ofre en del af den maskuline fysik, som jeg havde kæmpet så hårdt for – det var jo kun midlertidigt og et lille offer for at realisere vores overordnede drøm”²⁶ (196).

Beatie får dette bevis på behovsudsættelse og offer til at understøtte sin maskuline identifikation gennem påkaldelse af menneskelighed:

“Jeg gik ikke tilbage til at være kvinde; jeg var stadig i min selvforståelse fuldkommen mandlig. Jeg har altid følt, at ønsket om at få et barn hverken er et mandligt eller kvindeligt ønske – det er menneskeligt. Så hvorfor ikke bære barnet som et mandligt væsen? Hvorfor kunne jeg ikke være en gravid mand”²⁷ (197).

Smertepunkterne fortættes i den højgravide Thomas’ tilværelse med Nancy i den lille landsby i Oregon, hvor parret er bosat. Venner og naboer tror alle, de er et heteroseksuelt par bestående af en bio-mand og en bio-kvinde, så Nancys overtalelse af hårde, fysiske opgaver medfører kritiske spørgsmål (243). Også Beatie selv savner at kunne udføre dette arbejde, som han beskriver gennem en traditionalistisk henvisning til en konform manderolle og et klassisk kønshierarki i en bekendelse, der påkalder “sandheden”: “Faktisk savnede jeg at gøre alle de ting, som jeg havde taget på mig som mine pligter som familiens traditionelle overhoved”²⁸(243-244).

En scene, hvor parret frygter en mulig indbrudstyv, afslører konfliktuelle rørelser gennem Beaties reaktion. Hans første “instinkter” er at forsvare huset og familien fysisk med et baseballbat, men hans anden – sekundære – er omsorgen for det ufødte barn:

26 “Sacrificing some of my masculine physicality, which I had fought so hard to obtain, was ultimately okay with me – it was, after all, just temporary, and a small sacrifice to make to achieve this higher dream of ours” (196).

27 “I was not switching back to being a female; I was still, in my mind, fully male. I’ve always felt that the desire to have a child is neither a male nor a female desire – it is a human one. So why not carry the child as a male? Why couldn’t I be a pregnant man?”

28 “In truth, I missed doing all of the things I had chosen to take on as my duties as the traditional head of the household.”

“Alle mine mandlige instinkter – at kæmpe, at udfordre, at konfrontere – var blevet overtaget af et stærkere instinkt til at beskytte mit barn. Jeg var frustreret, men jeg forstod, at det andet instinkt var det rigtige”²⁹ (244).

Scenen er en demonstration af, at graviditeten ingeniørligt feminiserer Beatie psykisk. Han er stadig fuld af “mandlige” instinkter, og først hans intellektuelle eller emotionelle side får ham til at tøjle sin spontane indskydelse. Han er og bliver “rugefader”, mand til det sidste, og graviditeten rokker ikke ved dette. På spørgsmålet om, han er moder eller fader, påkalder teksten endnu en gang traditionelle kønsroller: “[...] Jeg kan ikke være en moder. Jeg har taget en traditionel manderolle på mig i vores familie, og jeg vil ligeledes tage en traditionel faderrolle på mig”³⁰ (310).

Denne stadigt tilbagevendende retoriske strategi med påkaldelse af traditionelle kønsroller giver en ufrivilligt ironisk og ikkeintenderet klang til Beatie-ægteparrets lille T-shirtfabrikation, deres fælles firma, der bærer navnet “Define Normal”. At inkluderes under normalitetsdefinitioner synes et overordnet projekt for Beatie, og *Labor of Love* gør alt for at normalisere og afdæmonisere det lille kernefamilieprojekt gennem hyperbole bestræbelser på overlydighed mod “la loi du genre”, som Jacques Derrida både anfører inkluderer genreloven og kønsloven med dens illusoriske påbud mod kontaminering, blandinger, urenheder: “Genrer må ikke blandes. Jeg vil ikke blande genrer. Jeg gentager: genrer må ikke blandes. Jeg vil ikke blande dem”³¹ (55).

Renhed og sterilitet

Både Lili Elbes “ufrugtbare” kønsskifte og Thomas Beaties reproduktive succes er fortalt i narrativer, der i ekstrem grad søger at undgå “forurening”, sammenblanding af kategorier, gråzoner og mellemformer. Mænd er mænd, og kvinder er kvinder, personer er gode eller onde, alt efter graden af accept og forståelse, de viser for de to transprojekter. Begge tekster iscenesætter køn og identitet i et binært melodrama mellem godt og ondt, rigtige “piger” og rigtige mænd, og reproduktion synes overlejret af renhed samt beskrevet i puristiske termer som møder mellem radikalt forskellige essenser i klart definerede positioner.

Urenhed, anomali, forurening, hybriditet og monstrøsitet må for enhver pris besværges og forebygges gennem retorisk insisteren på purisme, essentialisme og klarhed, der – paradoksalt nok – i Beaties tilfælde resulterer i tekstlig sterilitet. For at fuldende kiasmen “afføder” Elbes mislykkede reproduktionsbestræbelser omvendt en lang række suggestive værker, ikke kun *Fra Mand til Kvinde*, men også et stort antal malerier, da Lili var Gerda Wegeners yndlingsmotiv, samt en senere amerikansk

29 “All of my male instincts – to fight, to challenge, to confront – had been overtaken by a stronger instinct to protect my child. I was frustrated, but I understood that the second instinct was the right one.”

30 “[...] I can’t be a mother. I have assumed a traditional male role in my family, and I will likewise assume the traditional role of a father.”

31 “Genres are not to be mixed. I will not mix genres. I repeat: genres are not to be mixed. I will not mix them.”

roman, *The Danish Girl* (2000) og en Hollywood-film i 2012. Mens Beatie-teksten ender i steril reproduktion, vedbliver den barnløse Lili-historie tilsyneladende med at producere diskurser (jævnfør Heede 2012).

LITTERATURLISTE

- Beatie, Thomas. *Labor of love. The story of one man's extraordinary pregnancy*. Berkeley: Seal Press, 2008.
- Currah, Paisley. "Expecting bodies: The pregnant man and transgender exclusion from the employment non-discrimination act". *Women's Studies Quarterly* 36, 3 & 4 (2008): 330-336.
- Derrida, Jacques. "The Law of Genre". *Glyph* 7, Spring (1980): 55-81.
- Elbe, Lili. *Fra mand til kvinde. Lili Elbes bekendelser*. København: Skippershoved, 1988 (1931).
- Haraway, Donna. "A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century". *Simians, Cyborgs, and Women*. New York: Routledge, 1991: 149-182.
- Hausman, Bernice. *Changing Sex: transsexualism, technology, and the idea of gender*. Durham and London: Duke University Press, 1995.
- Heede, Dag. "At gøre kvinde. Lili Elbe: *Fra Mand til Kvinde*". *Handicaphistorisk tidsskrift* 9, (2003): 16-37.
- Heede, Dag. "Lili: en projektionsyta. Transkønet i memoarer, fiktion, kunst och teori". *Queera Läsningar. Litteraturvetenskap möter queerteori*. Red. Ann-Sofie Lönnngren, Rita Paqvalén og Katri Kivilaakso. Stockholm: Rosenlarv förlag, 2012. Under udgivelse.
- Hoyer, Niels (red). *Lili Elbe. Ein Mensch wechselt sein Geschlecht. Eine Lebensbeichte*. Dresden: Carl Reisner, 1932.
- Inhorn, Marcia C, Tine Tjørnhøj-Thomsen, Helene Goldberg og Maruska la Cour Mosegaard (red). *Reconceiving the second sex; men, masculinity, and reproduction*. Oxford: Berghahn Books, 2009.
- Jorgensen, Christine. *Christine Jorgensen. A Personal Autobiography*. San Francisco: Cleis Press, 2000 (1967).
- Kulick, Don. "Queer theory: vad är det og vad är det bra för?". *lambda nordica* 3/4 (1996): 5-21.
- Meyer, Sabine. "Mit dem Puppenwagen in die normative Weiblichkeit. Lili Elbe und die journalistische Inszenierung von Transsexualität in Dänemark". *NORDEUROPAforum* 20 (1-2) (2010): 33-61.
- Meyer, Sabine. "Divine Interventions: (Re)Birth and Creation Narratives". *Fra Mand til Kvinde - Lili Elbes Bekendelser in Kvinder, køn og forskning* 3/4: 2011: 73-81.
- Raymond, Janice. *The Transsexual Empire. The Making of the She-Male*. New York: Teachers College Presse, 1994 (1979).
- Stone, Sandy. "The Empire Strikes Back". *The Transgender Studies Reader*. Red. Stryker og Whistle. New York & London: Routledge, 2006.
- Sutter, Paul De. "Gender reassignment and assisted reproduction". *Human Reproduction*. 16. 4. (2001): 612614
- Sutter, P. De, K. Kira, A. Verschoor og A. Hotimsky. "The Desire to have Children and the Preservation of Fertility in Transsexual Women: A Survey". *The International Journal of Transgenderism*. 6, 3 (2002) sidetal ikke oplyst.

Van den Broecke, Rudy, Josiane Van der Elst, Jun Liu, Outi Hovatta og Marc Dhont. “The female-to-male transsexual patient: a source on human ovarian cortical tissue for experimental use”.

Human Reproduction. 16. 1 (2001): 145-147.

Warner; Michael (red.). *Fear of a queer planet: queer politics and social theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994.